

Nipsun metsä seikkailu

Metsäretkien pedagoginen
suunnitelma 2-4 vuotiaiden
ryhmään.

Henna Repo
Sosionomi AMK
Lahden ammattikorkeakoulu
Syksy 2018

Tämä pedagoginen toimintamalli on syntynyt opinnäytetyön tuotoksena. Toimintamallissa on viiden kerran metsäretki kokonaisuus, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi varhaiskasvatuksessa metsäretkillä. Metsäretkien toiminnot ovat suunnattu 2 - 4 vuotiaille lapsille. Toimintamallin tarkoitus on rohkaista lapsia tutkimaan luontoa ja sitä kautta vahvistamaan heidän luontosuhdetta.

Varhaiskasvatuksessa yhtenä tavoitteena on kasvattaa lapsista luontoa kunnioittavia aikuisia. Lapsuuden myönteisillä ympäristökokemuksilla nähdään olevan positiivinen vaikutus aikuisuuden luontosuhteeseen ja ajatuksiin luonnon suhteen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 23)

Toimintamallia käytetään viiden kerran kokonaisuutena, jolloin tavoite on koota Nipsun- metsäkirjaan viisi metsäohjetta. Toimintamallia voidaan hyödyntää myös ideapankkina yksittäisille metsäretki hetkille.

Toimintamallissa hyödynnetään draamallisia piirteitä, eli metsäretkillä mukana seikkailevat Muumi-hahmot. Muumi-hahmot elävöittävät metsäretkiä ja antavat lapsille ohjeita toimintoihin.

Lapset sisäistävät helpommin sadun ja satuhahmon kautta tulevat ohjeet kuin aikuiselta suoraan tulevat ohjeet. (Nikkinen 2000, 16).

Suunnitelmiin on mietitty jokaiselle metsäretkelle juoni ja leikit. Kasvattaja voi muokata juonta oman näköiseksi sekä luoda hahmoille omat vuorosanat. Toimintamallin leikit ovat suunnattu syksyisille metsäretkille.

Toimintamallin runko on suunniteltu käytettäväksi Muumi-hahmoilla. Retket voidaan myös toteuttaa esimerkiksi metsäneläin käsinukeilla.

Tässä muutama ohje käsinuken käyttöön:

- Hallitse käden liikkeet.
- Käsinukkea ei tule käyttää leluna, vaan aikuinen ottaa sen esiin ja käsittelee kunnioittaen
- Katso nukkea, älä lapsia. Tällöin lasten vuorovaikutus säilyy nukken kanssa.
(Toren 2000, 32-33.)

Nipsun metsäkirja

Nipsu on luonteeltaan ujo, mutta myös utelias. Nipsun ystävät ovat rohkeita ja innokkaita metsäretkeilijöitä. Nipsukin haluaisi olla yhtä rohkea retkeilijä ja luonnon tutkija. Nipsu on saanut ystäviltään oman Metsäkirjan. Kirjan tarkoitus on ohjeistaa Nipsua, siitä kuinka metsässä tulisi toimia. Kirjasta kuitenkin puuttuvat kuvalliset ohjeet. Nipsu ei uskalla yksin lähteä etsimään ohjeita metsässä, joten hän tarvitsee lapsien apua ja rohkaisua tähän. Metsäkirja jäsentää toiminta kerrat viiden kerran kokonaisuudeksi. Retkien yhteinen tavoite on kerätä Nipsun metsäkirjaan viisi metsäohjetta. Metsäohjeet ovat muokkautuneet jokamiehen oikeuksia mukaillen. Jokaisella kerralla, joku Nipsun ystävistä on lapsia ja Nipsua oheistamassa ohjeen löytämiseen ja ymmärtämiseen.

Jokainen retki alkaa samanlailla, eli kokoonnutaan retkipaikan alkuun esimerkiksi metsäpolulle. Nipsu on kuullut, että laulamalla voi saada lisää rohkeutta. Nipsu opettaa lapsille metsäretki laulun, joka lauletaan joka kerta ennen metsään menoa. ”Lähtekäämme metsään metsään metsään. Lähtekäämme metsään retkelle. Hiphei trallaa hiphei trallaa hiphei trallaal lallalalaa”. Retket päättyvät siihen kun Nipsu ja hänen ystävänsä lähtevät takaisin Muumilaaksoon. (Kasvattaja laittaa hahmot pois näkyvistä, niin että lasten illuusio säilyy.) Ohjatun toiminnan jälkeen on aina vapaata leikkiä, jolloin lapsia kannustetaan käyttämään metsää leikkutilanaan ja tutkimaan luontoa lisää. Kasvattajan rooli on tällöin olla avoimena lasten aloitteille luonnon tutkimisessa.

Luonto on ympäristönä hyvä mahdollisuus tarjoamaan lapsille loputtomasti virikkeitä. Leikkipaikat ovat mahdollisia leikkiä loppuun, mutta metsässä tätä ongelmaa ei ole. Metsä kannustaa lapsia toimintaan, luovuuteen, yhteisleikkeihin, yksinoloon ja rauhoittumiseen. (Salonen 2010, 30.)

Metsäkirja on yksinkertaisimmillaan kartongista tehty kirja. Kirja ja ohjekortit kannattaa päällystää, jotta ne kestävät metsässä mukana kulkemisen säällä kuin säällä. Kirjan sisälle kannattaa numeroida viisi toimintakertaa, jolloin lapsien kanssa voidaan laskea jäljellä olevat toimintakerrat. Metsäohjeet ovat tämän toimintamallin lopussa. Ne ovat tehty Papunetin kuvapankkia hyödyntäen. Ohjekortit voidaan tulostaa ja halutessaan värittää. Ohjekortit voidaan kiinnittää kirjaan esimerkiksi sinitarralla.

Metsäohjeet:

1. Metsässä saa leikkiä
2. Metsä on eläinten koti
3. Metsässä ei saa roskata
4. Annetaan kasvien kasvaa
5. Metsässä saa rentoutua

1. Metsässä saa leikkiä

Tarkoitus: tutustua retkien aiheeseen ja rohkaista lapsia leikkimään metsässä.

Tarvikkeet: Nipsu, Pikkumyy, metsäkirja, ohjekortti

Alku valmistelut: : piilota sopivaan kohtaan ohjekortti ja Pikkumyy.

Aloitus:

Nipsu esittelee itsensä: ” Minä olen Nipsu. Minä haluaisin kovasti lähteä metsäretkelle, mutta minä olen niin ujo, etten minä uskalla lähteä yksin. Ystäväni Nuuskamuikkunen antoi minulle tällaisen ikioman kirjan, johon minun pitäisi kerätä viisi metsäretki ohjetta. Olisitteko te tarpeeksi rohkeita lähtemään minun kanssani metsäretkelle? Minua kuitenkin hieman jännittää niin haluaisin laulaa teidän kanssa ennen kuin lähdemme: ”Lähtekäämme metsään..”

Nyt minua ei jännitä yhtään niin paljoa. Lähdetään etsimään jos löytäisimme jonkun ystävän, joka osaisi neuvoa meitä ohjeiden etsinnässä...

Pikkumyyyn tapaaminen:

Pikkumyy tervehtii lapsia ja esittelee itsensä. Pikkumyyistä ei ole kiva olla metsäretkellä yksin, joten hän pyytää lapsia leikkimään hänen kanssaan kolo-leikkiä.

Toiminta	Leikki tyyppi	Tarvikkeet	Tarvikkeet
Kolo leikki: Ensin lapset tekevät Pikkumyyille sormista koloja, joista Pikkumyy yrittää mahtua. Tämän jälkeen aikuiset tekevät lapsille kooloja esimerkiksi jaloista, joista lapset yrittävät mahtua.			

Pikkumyy jatkaa juttelua:

Pikkumyytä kiinnostaa, miksi lapset ovat tulleet Nipsun kanssa metsään ja mikä ihmeen kirja heillä on mukanaan. Lapset selittävät Nipsun kanssa Pikkumyyllle syyn. Pikkumyytä ei nyt kirjat huvita vaan hän haluaa jatkaa lasten kanssa leikkimistä. Leikitään Pikkumyyyn kanssa retkeilijä leikki

Toiminta	Tarvitset	Tarvikkeet ja huomiot
<p>Retkeilijä leikki: Leikissä tehdään aluksi yhdessä piiri. Piirin keskelle valitaan ensimmäinen retkeilijä, joka marssii piirin keskellä laulun tahdissa: ”Yksi pieni retkeilijä marssi näin, aurinkoista tietä eteenpäin. Koska matka oli hauska niin, pyysi hän mukaan yhden toverin.” Retkeilijä käy hakemassa piiristä yhden taaksensa, jolloin lauletaan ”kaksi pientä retkelijää marssi...” Leikki jatkuu niin kauan kunnes kaikki piirissä olijat ovat jonossa mukana.</p>		<p>Jos leikkijöitä on paljon kannattaa valita alkuun useampi retkeilijä.</p>

Lopetus:

Nipsu pyytää Pikkumyytä ohjetta. Pikkumyy kertoo piilottaneensa ohjeen johonkin lähelle ja lapsien tehtävänä on etsiä se. Ohjekortin löydyttyä yhdessä Nipsun ja Pikkumyyyn kanssa mietitään, mitä kortin ohje tarkoittaa.

2. Metsä on eläinten koti

Tarkoitus: oppia leikkimään metsässä kunnioittaen sitä eläinten kotina.

Tarvitaan: eläinkortteja, liina, Muumipeikko, Nipsu, metsäkirja ja metsäohje

Alku valmistelut: piilota sopivaan kohtaan ohjekortti ja Muumipeikko.

Aloitus:

Nipsu tervehtii lapsia. Yhdessä muistellaan, mikä oli ensimmäinen ohje, jonka he saivat kirjaan.
Yhdessä syvemmälle metsään lähdetään laulaen retki laulu:

Muumipeikon tapaaminen:

Muumipeikko tervehtii lapsia ja esittelee itsensä. Muumipeikko kertoo tykkäävänsä metsäretkistä.
Muumipeikko kysyy lapsilta ovatko he nähneet metsässä eläimiä. Tämän jälkeen Muumipeikko kertoo hukanneensa eläin kuvia metsään. Muumipeikko pyytää lapsia auttamaan kuvien etsinnässä.

Toiminta : etsimisleikki	Tarvitset	huomiot
Aikuinen on piilottanut metsään eläinten kuvia. Lasten tehtävänä on etsiä kuvat ja kerätä ne yhteen. Tämän jälkeen tutkitaan, mitä eläimiä kuvista löytyy. Voidaan miettiä eläinten liikkumistapoja. Eläimille voidaan rakentaa yhdessä pesä esimerkiksi oksista ja lehdistä.	Laminoidut eläin kuvat	

Muumipeikko jatkaa:

Muumipeikko kehuu lapsia, kuinka hienosti he tunnistivat ja löysivät eläimet. Muumipeikko kysyy lapsilta tietävätkö he eläintä, mikä on pieni piikikäs. Tämän jälkeen Muumipeikko opettaa lapsille sii-siili -leikin.

Toiminta : Loruleikki	Tarvitset	huomiot
Aloitetaan tekemällä piiri, jossa pyöritään piirissä käsikädessä lorua lausuen: ”Sii-siili metsikössä hiipi. Kalliolle kiipesi, mitä siellä näki?” Tämän jälkeen joku lapsista saa keksiä metsän eläimen, jonka siili näki. Yhdessä voidaan keksiä ja matkia eläimen ääntä.		Aikuinen voi tarvittaessa avustaa lapsia miettimään, mitä eläimiä metsässä asuu. Tarvittaessa aikuinen voi näyttää eläinten kuvia apuna keksimiseen.

Muumipeikko lopetus:

Nipsu kiittää Muumipeikkoa kun hän on kertonut heille paljon metsän eläimistä. Nipsua hieman huolettaa pitääkö eläimiä pelätä. Tätä mietitään yhdessä Muumipeikon kanssa. Muumipeikko puolestaan ihmettelee, mikä ihmeen kirja lapsilla on mukana. Nipsu ja lapset kertovat Muumipeikolle ohjeista. Muumipeikko kertoo myös piilottaneensa ohjeen lähelle. Muumipeikko ohjeistaa lapsia etsimään ohjeen, mutta hiipien. Sillä jos joskus metsässä maltaa kulkea hiljaa voi nähdä jonkun oppimistamme eläimistä. Ohjeen löydyttyä mietitään, mitä ohje tarkoittaa.

3. Metsässä ei saa
roskata

Tarkoitus: oppia miksi luontoon ei saa jättää roskaa
Ja herättää lasten kiinnostus kierrätykseen

Tarvitaan: sopivia roskaa, roskikset niille, liina,
ohjekortti, metsäkirja, Nipsu ja Niiskuneiti

Alku valmistelut: : piilota sopivaan kohtaan
ohjekortti ja Niiskuneiti.
Roskien levittely.

Aloitus:

Nipsu tervehtii lapsia. Yhdessä muistellaan, minkä ohjeen he saivat viimeksi. Yhdessä syvemmälle metsään lähdetään laulaen retki laulu.

Niiskuneidin tapaaminen:

Niiskuneiti tervehtii lapsia ja kertoo kuka on, hän vaikuttaa kuitenkin surulliselta. Nipsu kysyy huolissaan Niiskuneidiltä, mikä hänellä on hätänä. Niiskuneiti kehottaa lapsia katsomaan ympärilleen, sillä joka puolella on roskia. Niiskuneiti kertoo kuinka hän on tuli surulliseksi, sillä kun metsä on täynnä roskia, voi jokin eläin vaikka satuttaa itsensä. Nipsu ehdottaa, että jos hän ja lapset auttaisivat Niiskuneitiä.

Toiminta : etsimisleikki	Tarvitset	huomiot
Metsään on levitelty erilaisia roskia. Lapset saavat kerätä roskat liinalle. Roskien keruun jälkeen tutkitaan millaisia roskia löytyi. Harjoitellaan hieman kierrätystä. Roskia voidaan lajitella esimerkiksi: energiajäte, kaatopaikkajäte ja biojäte. Roskien lajittelu ei ole välttämätöntä vaan voidaan jutellaan, miksi metsään ei saa jättää roskia ja mietitään mihin ne voisi esimerkiksi eväsretkellä laittaa.	Turvallisia roskia. Liina Roskikset	

Niiskuneiti jatkaa:

Niiskuneiti ilahtuu kovasti lasten avusta, että hän haluaa opettaa lapsille leikin. Seuraavista toiminnoista voi valita ryhmälle soveltuvan toiminnan.

Toiminta : Böö-roska	Tarvitset	huomiot
<p>Liinalle asetetaan erilaisia roskia. Yksi leikkijöistä valitaan roskan kerääjäksi. Hän kääntää selkensä ja sulkee silmänsä. Sillä välin muut leikkijät valitsevat yhden "Böö-roskan". Roskan kerääjä alkaa keräämään roskia yksi kerrallaan. Muut leikkijät laskevat roskia yksi, kaksi jne. Kun roskankerääjä ottaa "Böö-roskan" sanotaan "böö". Tähän loppuu kerääminen ja katsotaan kuinka monta roskaa kerääjä sai kerättyä.</p>	<p>Turvallisia roskia. Liina Roskikset</p>	

Toiminta : laululeikki	Tarvitset	huomiot
<p>Sävelmällä Pikku Matin autosta lauletaan laulu: Ympäristön hyväksi on syytä toimia. ei se meiltä vaadi kovin paljon voimia. sillä siisti, sillä siisti viihtyisää on ympärillä kun vain muistaa konsti millä siitä siisti aikaan saa. Lähde: (Eko Elmeri 2018.)</p>		<p>Lauluun voi keksiä yksin kertaiset liikkeet, joko etukäteen tai lapsien kanssa . Laulu voidaan kuvittaa, jolloin laulun oppiminen on helpompi.</p>

Toiminta : Kim – leikki	Tarvitset	huomiot
<p>Liinalle asetetaan roskat. Lapset katselevat roskia. Tämän jälkeen suljetaan silmät ja aikuinen piilottaa yhden roskan liinan alle. Lasten avattua silmänsä, heidän tehtävänä on muistaa, mikä roska puuttuu.</p>	<p>Turvallisia roskia. Liina</p>	

Toiminta : Roskaaja hippa	Tarvitset	huomiot
<p>Lapset ovat leikissä roskia, jotka juoksevat metsässä. Leikkijöistä yksi tai kaksi valitaan roskan kerääksi ja yksi tai kaksi roskaajiksi. Roskankerääjä ottaa roskia kiinni. Roskan jäätyä kiinni hänen pitää pysähtyä paikalleen. Roskaajien tehtävä on vapauttaa roskat, eli heidän jäätyään kiinni koskettaa.</p>	<p>Merkkihuivit roskaajille ja roskankerääjille</p>	

Toiminta	Tarvitset	huomiot
<p>Lasten kanssa voidaan keskustella kestävästä kehityksestä, esimerkiksi retkien eväitä miettimällä. Paperilla on kuva pillimehusta, juomapullosta, eväslaatikosta ja eväsleivästä joka on muovissa. Lasten tehtävä on miettiä, mitkä näistä eväistä kannattaa valita, jotta tulisi mahdollisimman vähän roskaa.</p>	<p>Kuvat</p>	

Lopetus:

Niiskuneiti kiittää lapsia avusta. Lapset saavat kertoa Niiskuneidille kirjasta johon he tarvitsevat ohjetta. Lapset saavat etsiä Niiskuneidin piilottaman ohjeen. Ohjeen löydyttyä mietitään jälleen yhdessä, mitä ohje voisi tarkoittaa.

4. Annetaan kasvien
kasvaa

**Tarkoitus: oppia leikkimään luonnossa,
kunnioittaen kasveja**

Tarvikkeet: Hemuli, Nipsu, metsäkirja, ohjekortit

Alku valmistelut: : piilota sopivaan kohtaan
ohjekortti ja Hemuli.

Aloitus:

Nipsu tervehtii lapsia. Yhdessä kertaillaan ohjeet, jotka on saatu jo kasaan. Yhdessä syvemmälle metsään lähdetään laulaen retki laulu:

Hemulin tapaaminen:

Hemuli tervehtii lapsia ja esittelee itsensä maankuuluna kasvitieteilijänä. Hemuli kysyykin lapsilta tietävätkö he mitä puusta tippuu syksyisin. Hemuli haluaa opettaa lapsille lehti lorun.

Toiminta : Loruleikki	Tarvitset	huomiot
Jokainen lapsi saa etsiä maasta yhden lehden. Lehtien värejä voidaan hetki miettiä. Tämän jälkeen opetellaan yhdessä loru: "Lehdet lentää, lehdet lentää, nyt syksy jo on." Lorun loputtua lennätetään lehdet ilmaan. Loru voidaan toistaa useamman kerran, jotta se tulee lapsille tutuksi. Lopuksi mietitään, miksi keräsimme lehdet maasta emmekä repineet puista.	Maasta kerätään lehtiä	

Hemulin tapaaminen:

Hemuli innostuu kertomaan lapsille kasvien kasvusta. Kuinka ne ovat ensin pieniä siemeniä, joista ne lähtevät kasvamaan. Hemuli kehottaa lapsia menemään kyykkyyyn ja leikkimään siementä. Kyykystä nousee ylös ja kasvetaan suureksi puuksi. Tästä enemmän innostuneena Hemuli haluaa opettaa lapsille puuleikin.

Toiminta : Liikuntaleikki	Tarvitset	huomiot
<p>Jokainen lapsi saa etsiä yhden puun ja käydä koskettamassa puuta. Tämän jälkeen aletaan leikkimään: Puu-vaihtuu leikkiä. Leikissä lapset voivat leikkiä olevansa lintuja, jotka vaihtavat pesä -tai suojuuta. Aluksi lapset koskettavat puuta. Aikuinen on keskellä ja huutaa ”Puu vaihtuu”. Tällöin lapset vaihtavat puuta. Aikuinen yrittää ottaa yhden lapsen kiinni ennen kuin lapsi kerkeää vaihtamaan puuta. Lapsi tulee keskelle huutajaksi. Koska leikki on tarkoitettu pienille, voi aikuinen olla lapsen kanssa huutajana ja he yhdessä ottavat jonkun kiinni.</p>		<p>Leikkiä voidaan leikkiä myös niin, että kiinniottajat lisääntyvät. On hyvä pohtia menevätkö siinä sekaisin kiinniottajan ja kiinniotettavan roolit. Lasten kanssa voidaan myös lyhyesti puhua puiden merkityksestä lintujen ”kotina”.</p>

Lopetus:

Nipsu pyytää metsäkirjaan ohjetta Hemulilta. Lapset saavat etsiä ohjekortin, jonka jälkeen mietitään yhdessä, mitä ohje tarkoittaa.

5. Metsässä voi
rentoutua

Tarkoitus: oppia rauhoittumaan luonnossa

Tarvitaan: tunnustelupussi, metsä esineitä (kivi, käpy jne.), ohjekortti, metsäkirja, Nipsu ja Nuuskamuikkunen

Alku valmistelut: : piilota sopivaan kohtaan ohjekortti ja Nuuskamuikkunen. Kerää tunnustelupussiin Sopivia metsäesineitä.

Aloitus:

Nipsu tervehtii lapsia. Nipsu kertoo lapsille tämän olevan viimeinen yhteinen metsäretki, jolla etsitään ohjetta.

Nuuskamuikkusen tapaaminen:

Nuuskamuikkunen tervehtii lapsia. Hän kertoo olevansa seikkailija, joka on kiertänyt monen monta metsää. Hänestä metsässä parasta onkin rauhoittua ja katsella luonnon kauneutta.

Toiminta : Kuuntelu ja katselu

Pysähdytään hetkeksi ja suljetaan silmät. Hengitetään muutaman kerran syvään ja kuunnellaan, mitä ympäriltä kuuluu. Tämän jälkeen voidaan jutella, mitä ääniä kuului. Voidaan miettiä, mitkä äänet kuuluivat luonnosta ja mitkä ovat ihmisestä lähteviä esimerkiksi linnunlaulu ja auton ääni.

Nuuskamuikkunen kehottaa lapsia lähtemään tutkimaan luontoa, mutta niin ettei saa puhua. Aikuinen voi auttaa lapsia kiinnittämään huomioita esimerkiksi maasta löytyviin asioihin tai puun oksilla oleviin asioihin.

Tarkoitus on hetkeksi pysähtyä hiljaa tutkimaan luontoa. Tärkeintä leikissä on pysähtyä yhdessä tutkimaan luontoa.

Tarvitset

Valokuva-
Kehyksen,
esimerkiksi
Pahvista
tehdyt.

Tabletti

huomiot

Tutkiminen voidaan toteuttaa myös: ”Sormikameroita käyttäen, eli sormista tehdään kamera ja leikitään valokuvaajia. Tai voidaan tehdä luontotaulut, jolloin lapsi saa etsiä luonnosta mielestään kauniin asian ja kehystää sen. Lopuksi voidaan ottaa esimerkiksi tabletilla kuva.

Nuuskamuikkunen jatkaa:

Nuuskamuikkusella on mukanaan pussi. Hän kysyy lapsilta haluaisivatko lapset kurkata pussiin, jonka nimi on tunnustelupussi.

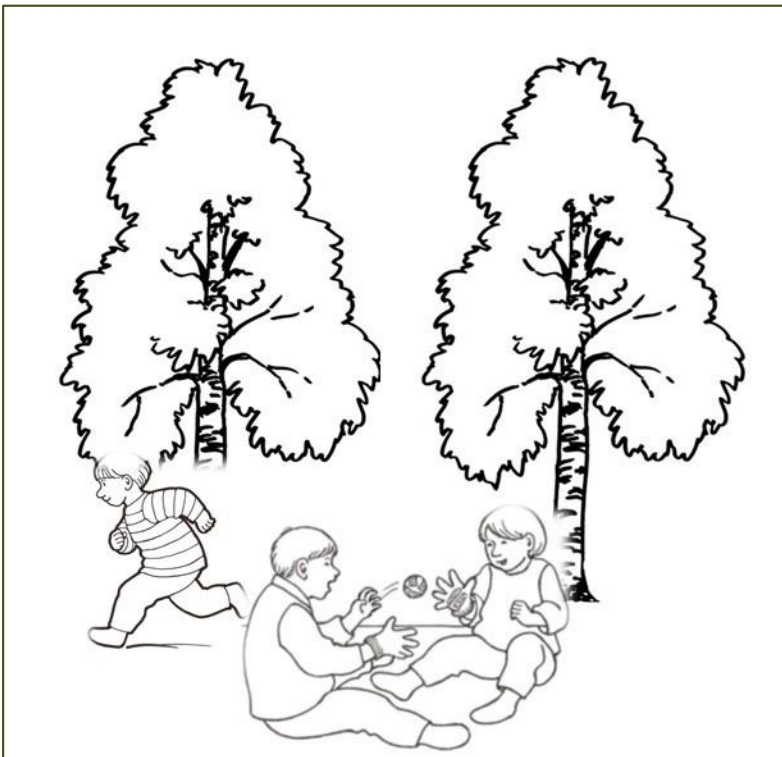
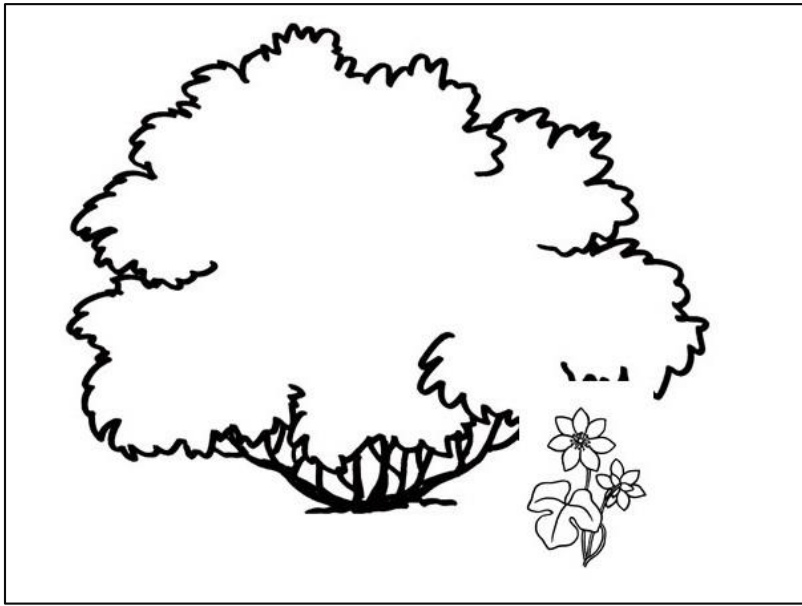
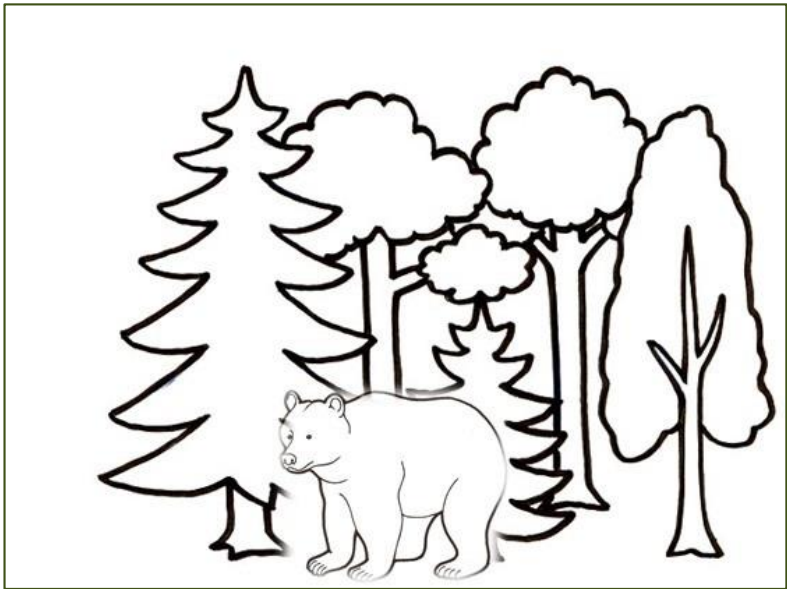
Toiminta : Tunnustelupussi	Tarvitset	huomiot
Tunnustelu pussiin laitetaan luonnon esineitä. Esineitä voivat olla esimerkiksi kivi, keppi, käpy ja lehti. Aikuinen kiertää yksi esine kerrallaan, ja lapset saavat tunnustella esinettä. Voidaan miettiä ovatko esineet kovia vai pehmeitä. Lopuksi yritetään arvata, mikä esine on. Tämän jälkeen etsitään yhdessä samat luontoesineet luonnosta.	Sopivan kokoinen pussi Luontoesineitä	Lasten ei ole tarkoitus osata arvata oikein. Kokemus luonnon materiaaleista on tärkeämpi.

Nuuskamuikkunen lopetus:

Nuuskamuikkunen kysyy Nipsulta kirjasta, jonka hän antoi muutama viikko sitten. Nipsu esittelee melkein täyden kirjan. Häntä kyllä harmittaa, sillä yksi ohje vielä puuttuu. Nuuskamuikkusella on onneksi puuttuva ohje. Jälleen mietitään yhdessä, mitä ohje tarkoittaa. Lopuksi Nipsu kiittää lapsia avusta. Nipsu kertoo osaavansa nyt metsäretkeilyn säännöt. Hän on kovin iloinen. Nipsulla voi olla lapsille jokin palkinto. Palkinto voi olla päiväkodilla odottamassa tai metsässä mukana.

Sopivat eläin kortit voi tulostaa esimerkiksi: Ulkoluokan lajikorteista :

http://ulkoluokka.fi/wp-content/uploads/2016/09/Lajikuvat_NISAKKAAT_8021_09_2017.pdf

Oppaan lähteet:

**Toren, Bellita. 2000. Käsi nukken sydämellä. Käsinuken pedagogisena välineenä.
Tampere: Tammer-Paino Oy.**

Nikkinen, I. 2000. Metsämörri. Nurmijärvi: Kirjakas Ky.

**Parikka-Nihti, M. & Suomela, 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus
varhaislapsuudessa. Juva: PS-kustannus.**

**Eko Elmeri, Ympäristä.fi, 2014. [viitattu 18.9.2018]. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus.
Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/eko-elmeri>**